

არაოფიციალური თარგმანი

სტრასბურგი, 2006 წლის 10 ნოემბერი

ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭო (CCJE)

დასკვნა #9 (2006)

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის საყურადღებოდ

საერთაშორისო და ევროპული სამართლის ეფექტური გამოყენების უზრუნველყოფის საქმეში ეროვნული მოსამართლეების როლის შესახებ

მიღებულია CCJE-ს მე-7 სხდომაზე
(სტრასბურგი, 2006 წლის 8-10 ნოემბერი)

შესავალი

1. მინისტრთა კომიტეტმა თხოვნით მიმართა ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს (CCJE) შეესწავლა გარკვეული საკითხები (ასახულია ევროპის მოსამართლეთა ჩარჩო გლობალურ სამოქმედო გეგმაში¹), რომელთა შორის არის ეროვნული მოსამართლეების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის და სხვა საერთაშორისო სამართლებრივი ინსტრუმენტების გამოყენება, ეროვნული და ევროპული მართლმსაჯულების ინსტიტუტებს შორის დიალოგი, და შესაბამისი საერთაშორისო ტექსტებისადმი წვდომასთან დაკავშირებული საკითხები.

2. CCJE-მ აღნიშნა, რომ ეროვნულ სამართლებრივ სისტემებს სულ უფრო მეტად უწევთ საერთაშორისო ხასიათის სამართლებრივ საკითხებთან მუშაობა, რაც თავის მხრივ განპირობებულია როგორც გლობალიზაციით, ასევე საერთაშორისო და ევროპული სამართლის² მომეტებულად ყურადღების გამახვილებით არა იმდენად სახელმწიფოთაშორის, რამდენადაც პირთა შორის ურთიერთობებზე. ასეთი ტენდენცია განაპირობებს სამოსამართლო ტრენინგებში, პრაქტიკაში და კულტურაში კი ცვლილებების განხორციელების საჭიროებას, იმის გათვალისწინებით, რომ ადგილობრივმა მოსამართლეებმა უნდა განახორციელონ მართლმსაჯულება თანამედროვე სამყაროს საჭიროებებისა და მისწრაფებების დაკმაყოფილებით და დემოკრატიული სახელმწიფოების მიერ აღიარებული სამართლებრივი პრინციპების დაცვით.

3. ასეთ ევოლუციას უპირველეს ყოვლისა მოყვება მნიშვნელოვანი შედეგი მოსამართლეთა ტრენინგებთან, საერთაშორისო სასამართლო ინსტიტუტებს შორის ურთიერთობათა ბუნებასთან და იმ ნორმათა იერარქიასთან მიმართებაში, რომელსაც მოსამართლემ პატივი უნდა სცეს სამართლებრივ წყაროთა სიმრავლის კონტექსტში; ამავე დროს, აღნიშნული მოითხოვს სახელმწიფო ხელისუფლების მხრიდან დამატებითი რესურსის ფართო გამოყენებას ზემოაღნიშნული საქმიანობის განხორციელების უზრუნველსაყოფად.

4. ამდენად CCJE-მ სასარგებლოდ მიიჩნია შეისწავლოს ის საშუალებები, რომლებიც ხელმისაწვდომი იქნება მოსამართლეებისთვის საერთაშორისო კონტექსტში უფრო ეფექტურად მუშაობისთვის და ადგილობრივი მოსამართლეების მიერ ევროპული და საერთაშორისო სამართლის გამოყენების ხელშეწყობისთვის. წინამდებარე დასკვნის მიზანია საერთაშორისო და ევროპული სამართლის, განსაკუთრებით კი, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის ეფექტური გამოყენების ხელშეწყობა. მოსამართლეთა ტრენინგი,

¹მიღებულია მინისტრთა კომიტეტის მიერ 740-ე შეხვედრაზე, CCJE დოკუმენტი (2001) 24.

² ევროპული სამართლის ცნება აქ გამოყენებულია უფრო ფართო გაგებით და მოიცავს ევროპის საბჭოს ინსტრუმენტებს, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას, ასევე ევროპის კავშირის სამართალს და ევროპის კავშირის სხვა ინსტრუმენტებს, იმდენად, რამდენადაც ისინი ვრცელდება წევრ სახელმწიფოებზე.

შესაბამისი ინფორმაციის და დოკუმენტების მისაწვდომობა, მათი თარგმანი და ინტერპრეტაცია, ამ მიზნის მიღწევის საშუალებებს წარმოადგენენ.

5. ამ თვალსაზრისით, CCJE ხაზს უსვამს, რომ მოსამართლეები არიან იმ საერთაშორისო და ევროპული შეთანხმებების პატივისცემისა და დაცვის გარანტორები, რომელთა ხელმომწერ მხარესაც წარმოადგენს მათი ქვეყანა, რომელთა შორის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციაც შედის.

6. მოცემული დასკვნა ავსებს CCJE-ს დასკვნას No 4 (2003) ეროვნულ და ევროპულ დონეზე მოსამართლეებისთვის დანიშნვამდე და სამოსამართლო მოვალეობების შესრულების პროცესში ტრენინგების თაობაზე; ზემოაღნიშნულ დასკვნაში მოცემული დაკვირვებები უშუალოდ და მთლიანობაში ვრცელდება იმ საკითხებზე, რომლებსაც წინამდებარე დასკვნა ეხება.

A. ეროვნული მოსამართლეებისთვის ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის მიწოდება ყველა შესაბამისი საერთაშორისო და ევროპული სამართლებრივი ინსტრუმენტის შესახებ³

a. საერთაშორისო და ევროპული სამართლის ღრმა ცოდნა მოსამართლეთა მიერ

7. საზოგადოებათა მზარდი ინტერნაციონალიზაციის კონტექსტში საერთაშორისო და ევროპულ კანონმდებლობას და პრეცედენტულ სამართალს გააჩნია მზარდი გავლენა ეროვნულ კანონმდებლობაზე და სასამართლო პრაქტიკაზე; სამართლის ეს დარგები კარგად უნდა იქნეს აღქმული მოსამართლეთა მიერ, რათა თავიანთი სასამართლო ფუნქციები განახორციელონ დემოკრატიული ქვეყნების მიერ გაზიარებული კანონის უზენაესობის პრინციპის შესაბამისად. ამდენად, მოსამართლეები მზად უნდა იყვნენ იმისთვის, რომ გაეცნონ და მონაწილეობა მიიღონ სამართლებრივი პრაქტიკის საერთაშორისო ევოლუციაში. მათ უნდა იცოდნენ და უნდა შეეძლოთ საერთაშორისო და ევროპული სამართლის გამოყენება, განსაკუთრებით ადამიანის უფლებათა საკითხებთან დაკავშირებით.

b. მოსამართლეებისთვის საერთაშორისო და ევროპული სამართლის შესახებ ინფორმაციაზე წვდომის საშუალებების უზრუნველყოფა

8. საერთაშორისო და ევროპული ნორმები, ისევე როგორც სასამართლო პრაქტიკა, სწრაფად იზრდება როგორც მოცულობაში, ისე თავისი სირთულით. იმისთვის, რომ ამა თუ იმ ქვეყნის მოსამართლე კომფორტულად გრძნობდეს თავს ევროპულ თუ საერთაშორისო კონტექსტში, სახელმწიფომ საკუთარი საერთაშორისო ვალდებულებების დაცვის მიზნით უნდა მიიღოს სათანადო ზომები, რათა უზრუნველყოს მოსამართლეთა მიერ საჭირო საერთაშორისო და

³ იხ. ევროპის მოსამართლეთა ჩარჩო გლობალური სამოქმედო გეგმის პუნქტი IV(დ).

ევროპული სამართლებრივი ტექსტების სრულყოფილი ცოდნა, განსაკუთრებით იმ ტექსტებისა, რომლებიც უკავშირდება ადამიანის უფლებათა დაცვას და აძლევს მათ საკუთარი საქმიანობის უკეთ განხორციელების საშუალებას.

c. საერთაშორისო და ევროპული სამართლის ჩართვა უნივერსიტეტების და მოსამართლეთა ტრენინგის კურსების სასწავლო პროგრამებში

9. ბევრ ქვეყანაში საერთაშორისო სამართლის, ევროპული, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ინსტრუმენტების სამართლის კურსები უნივერსიტეტების სამართლის სასწავლო პროგრამის ნაწილია. თუმცა, მოსამართლის თანამდებობის დასაკავებლად ამ საგნების საფუძვლიანი ცოდნა მხოლოდ ზოგიერთ ქვეყანაშია სავალდებულო.

10. CCJE მიიჩნევს, რომ მნიშვნელოვანია საერთაშორისო და ევროპული სამართლებრივი საკითხები იყოს უნივერსიტეტების სასწავლო პროგრამის ნაწილი და გათვალისწინებული იყოს მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო გამოცდებში, სადაც ასეთი გამოცდები არსებობს.

11. მოსამართლედ დანიშვნამდე, და სამოსამართლო მოვალეობების შესრულების პროცესში, ტრენინგების სათანადო სქემები მოსამართლეებისთვის ორგანიზებული უნდა იყოს საერთაშორისო თემებზე საქმიანობის როგორც ზოგად, ისე სპეციალიზირებულ სფეროებში. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს განსხვავებები ევროპულ სახელმწიფოებს შორის მოსამართლეთა დანიშვნამდე და სამოსამართლო მოვალეობების შესრულების პროცესში ტრენინგების სისტემებთან დაკავშირებით, ტრენინგები საერთაშორისო და ევროპულ სამართალში თანაბრად მნიშვნელოვანია ევროპის ყველა სასამართლო ტრადიციისთვის.

12. ზოგიერთ ქვეყანაში კონკრეტულად მოსამართლეებისთვის, ან მოსამართლეთა და პროკურორებისთვის სამოსამართლო ტრენინგის ინსტიტუტების (მათ შორის სასამართლო სამსახურის კომისიების), ან იუსტიციის სამინისტროს მიერ, ასევე ამ უწყებათა მიერ ერთობლივად ორგანიზებულია საერთაშორისო და ევროპული სამართლის სფეროში⁴ სპეციალური ტრენინგები. სხვა ქვეყნებში სპეციალიზირებული ტრენინგები საერთაშორისო და ევროპულ სამართალში არ არის უზრუნველყოფილი; ამ ქვეყნებში მოსამართლეებს, როგორც წესი, შეუძლიათ მონაწილეობა მიიღონ ტრენინგის ზოგად კურსებში, რომლებსაც ორგანიზებას უწევს თავად სასამართლო სისტემა ან სხვა უწყებები (უნივერსიტეტები, ადვოკატთა ასოციაციები, უცხოური სასამართლო ტრენინგის სკოლები).

⁴ ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოები მონაწილეობენ ე.წ. “ლისაბონის ქსელში” (მოსამართლეთა და პროკურორთა ტრენინგის თაობაზე ინფორმაციის გაცვლის ქსელი), რომელიც შედგება მოსამართლეთა და პროკურორთა ტრენინგზე პასუხისმგებელი ეროვნული სააგენტოებისგან.

13. ამ თვალსაზრისით, შესაბამისად, CCJE მოიშველიებს ევროპის საბჭოს კანონმდებლობას, რომელიც ეხება მოსამართლეთა ტრენინგს საერთაშორისო შეთანხმებების⁵ გამოყენების სფეროში და ადასტურებს საჭიროებას რომ (ა)საუნივერსიტეტო კურსების ფარგლებში განვითარებულ იქნეს საერთაშორისო სამართლის, შეთანხმებების, ევროპული და სხვა საერთაშორისო ინსტიტუტების სამართლის კვლევები; (ბ) სათანადო გარემოებებში მოსამართლეთა გამოცდებში და მისაღებ კონკურსებში შემოღებულ იქნეს ტესტები საერთაშორისო ნორმების გამოყენების თაობაზე; (გ) მოსამართლეთა საწყის და შემდგომ ტრენინგებში გაძლიერდეს საერთაშორისო განზომილება; (დ) ევროპის საბჭოს ჩარჩოს ფარგლებში და ევროპულ ინსტიტუტებთან და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით მოსამართლეებისთვის და პროკურორებისთვის ორგანიზებულ იქნეს ტრენინგ-სემინარები საერთაშორისო ინსტრუმენტების ცოდნის ამაღლების ხელშეწყობის მიზნით.

d. საერთაშორისო და ევროპულ სამართალში მაღალპროფესიული სასამართლო ტრენინგის უზრუნველყოფა

14. საერთაშორისო და ევროპული სამართლის ტრენინგების თაობაზე CCJE მიიჩნევს, რომ ინსტრუქტორთა რიგებში მნიშვნელოვნად უნდა იყვნენ წარმოდგენილი თავად სასამართლოს წევრები. ასეთი სასამართლო ტრენინგები უნდა მოიცავდეს სასამართლო პრაქტიკისთვის აქტუალურ კონკრეტულ ასპექტებს და შესაბამის სასწავლო მასალას, მათ შორის, შესაძლებლობის ფარგლებში დისტანციური სწავლების მასალას, რომელიც გადმოცემულია ინტერნეტის მეშვეობით. CCJE ახალისებს კოოპერაციას ამ სფეროში ტრენინგების ეროვნულ ინსტიტუტებს შორის და მოუწოდებს ასეთი ტრენინგ პროგრამებისა და მათში მონაწილეობის პირობების შესახებ ინფორმაციის გამჭვირვალობისკენ.

e. რეგულარული და ხელმისაწვდომი ინფორმაცია საერთაშორისო და ევროპული სამართლის შესახებ ყველა მოსამართლისთვის

15. CCJE აღნიშნავს, რომ სრულყოფილი და განახლებული ინფორმაცია საერთაშორისო და ევროპული სამართლებრივი ტექსტების და პრეცედენტული სამართლის შესახებ არ არის რეგულარულად ხელმისაწვდომი მოსამართლეებისთვის. იმ შემთხვევებშიც კი, როდესაც მოსამართლეები იღებენ სამართლებრივ ინფორმაციას ელექტრონულად ან ბეჭდური სახით, ამ ქვეყნების ოფიციალური ჟურნალები იშვიათად მოიცავენ ინფორმაციას საერთაშორისო და ევროპული სამართლის შესახებ. თუმცა ზოგიერთ ქვეყანაში გამოდის სპეციალური სამართლებრივი ცირკულარები, რომლებიც მოიცავენ ინფორმაციას საერთაშორისო სამართლის შესახებ. სხვა ისეთი ინსტიტუტები, როგორცაა სასამართლო აკადემიები, ტრენინგის ცენტრები ან სასამართლო ადმინისტრაციები, ზოგჯერ უზრუნველყოფენ ინფორმაციას საერთაშორისო და ევროპული სასამართლოების ბოლო პერიოდის პრეცედენტული სამართლის

⁵ იხ. კერძოდ “ლისაბონის ქსელის” მეორე შეკრების დასკვნები (ბორდო, 2-4 ივლისი, 1997).

შესახებ. ინფორმაცია ასევე შეიძლება იყოს მოცემული ეროვნულ სამართლებრივ პერიოდულ გამოცემებშიც.

16. ინტერნეტზე წვდომის უზრუნველყოფა თავისთავად არ შეიძლება ჩაითვალოს სახელმწიფოს მიერ ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულების სათანადოდ შესრულებად, ან საერთაშორისო და ევროპულ სამართლებრივ საკითხებზე ინფორმაციის მიღების საშუალებად.

17. CCJE რეკომენდაციას უწევს რომცველა მოსამართლის ჰქონდეს წვდომა სამართლებრივი ინსტრუმენტების ბეჭდურ და ელექტრონულ ვერსიებზე, რათა შესაძლებელი იყოს ზუსტი კვლევის ჩატარება საერთაშორისო და ევროპულ სამართლებრივ სფეროებში. ასეთი შესაძლებლობები შეთავაზებული უნდა იყოს მოსამართლეებისთვის სპეციალისტის მხარდაჭერით, საჭიროების შემთხვევაში ცენტრალიზებული სამსახურის მეშვეობით, რაც უზრუნველყოფს მოსამართლეთა ინფორმირებულობას სამუშაოსთან დაკავშირებული საჭიროებების მიღმა.

18. მხოლოდ რამდენიმე ქვეყანაში იუსტიციის ან საგარეო საქმეთა სამინისტროები უზრუნველყოფენ მოსამართლეებს შესაბამისი ტექსტების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს იმ გადაწყვეტილებების თარგმნით მშობლიურ ენაზე, რომლებიც უშუალოდ მათ ქვეყანას ეხება. CCJE-ს აზრით ეს სიტუაცია სახელმწიფოებმა ძალიან მალე უნდა გამოასწორონ; სათანადო სახელმწიფო მხარდაჭერა უნდა მოიცავდეს ეფექტური სათარჯიმნო სამსახურის ჩამოყალიბებას იმ სამართლებრივი ტექსტებისთვის, რომლებიც შესაძლოა სასარგებლო იყოს სასამართლო პრაქტიკისთვის (იხ. ასევე ქვემოთ 23-ე პარაგრაფი).

19. მოსამართლეთა სამუშაოს ხელშესაწყობად მათთვის მუდმივად ხელმისაწვდომი უნდა იყოს სრულყოფილი, განახლებული და დამუშავებული, ინდექსირებული და ანოტირებული ინფორმაცია, ვინაიდან მხოლოდ მოსამართლემ უნდა შეაფასოს ინფორმაციის რელევანტურობა საჭიროების შემთხვევაში სასამართლოს ინფორმაციული სამსახურის და სასამართლოს თანაშემწეების დახმარებით⁶. უნდა წახალისდეს ცენტრალიზებული და ადგილობრივი სასამართლო დოკუმენტაციის სამსახურებისა და/ან ბიბლიოთეკების თანამშრომლობა სამართლებრივ ბიბლიოთეკებთან და დოკუმენტაციის ცენტრებთან სასამართლო სისტემის გარეთ.

f. მოსამართლეთა უზრუნველყოფა უცხო ენაზე არსებულ ინფორმაციაზე წვდომის საშუალებებით

⁶ იხ. ასევე CCJE-ს No6 დასკვნის (2004) 65-ე პუნქტი სამართლიანი სასამართლოს მიზანშეწონილი ვადის და სასამართლო პროცესში დავის მოგვარების ალტერნატიული საშუალებების გათვალისწინებით მოსამართლის როლის შესახებ.

20. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით CCJE აღნიშნავს, რომ უცხო ენათა ცოდნა მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია ეროვნული მოსამართლეების ინფორმირებულობისთვის საერთაშორისო და ევროპულ სამართალში მიმდინარე მოვლენების და ცვლილებების თაობაზე.

21. ამჟამად, მოსამართლეებისთვის უცხო ენის კურსები უსასყიდლოდ ხელმისაწვდომია მხოლოდ ზოგიერთ ქვეყანაში; ზოგჯერ ასეთი კურსები ნაწილობრივ სუბსიდირებულია სახელმწიფოს მიერ; ზოგჯერ ასეთი წამახალისებელი ზომები მხოლოდ იმ მოსამართლეებისთვის არის გათვალისწინებული, რომლებიც მჭიდროდ მუშაობენ საერთაშორისო და ევროპულ ინსტიტუტებთან.

22. CCJE ახალისებს სათანადო ზომების მიღებას, მათ შორის გრანტის გამოყოფას, რომელიც მიმართული იქნება მოსამართლეებისთვის უცხო ენის სწავლებისკენ მათი საბაზისო ან სპეციალიზირებული ტრენინგების ფარგლებში.

23. სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ სასამართლოების წვდომა იმ დოკუმენტების სამართლებრივ და საერთაშორისო სათარჯიმნო მომსახურებაზე, რომელთა ცოდნა მათ ევალუაბათ საერთაშორისო და ევროპული სამართლის შესაბამის სფეროებში. CCJE აცნობიერებს იმ ხარჯების მნიშვნელობას, რომელიც აუცილებელია აღნიშნული სამსახურის ფუნქციონირებისთვის და რეკომენდაციას უწევს მათ დაფინანსებას ბიუჯეტიდან, სადაც ის ცალკე უნდა იყოს, რათა აცილებულ იქნეს სასამართლოს ფუნქციონირებისთვის გამოყოფილი სახსრების შემდგომი შემცირება.

24. აღნიშნული თარგმანები და ინტერპრეტაციები უნდა შესრულდეს შესაბამისი პროფესიონალების მიერ, რომელთა კომპეტენცია უნდა ექვემდებარებოდეს დამოწმებას მოსამართლეთა მიერ, ვინაიდან ეს ეხება სასამართლო ფუნქციას.

B. დიალოგი ეროვნულ და ევროპულ სასამართლო ინსტიტუტებს შორის⁷

a. ფორმალური თუ არაფორმალური დიალოგის საჭიროება

25. ეროვნულ სასამართლოებს გააჩნიათ ევროპული სამართლის ადმინისტრირების პასუხისმგებლობა. ისინი ასევე ვალდებული არიან მოიყვანონ ეროვნული სამართლის ინტერპრეტაცია ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობაში.

26. ყველა ეროვნული მოსამართლისთვის ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს, და ასევე შესაბამის შემთხვევებში, ევროპის კავშირის სასამართლოს

⁷ იხ. ევროპის მოსამართლეებისთვის ჩარჩო გლობალური სამოქმედო გეგმის პუნქტი IV(გ).

პრეცედენტული სამართალი წარმოადგენს ნიშნულს ევროპული სამართლის განვითარების პროცესში.

27. დიალოგი ეროვნულ და ევროპულ სასამართლო ინსტიტუტებს შორის აუცილებელია და მას უკვე პრაქტიკაში აქვს ადგილი; მისი ევოლუციის ხელშეწყობა უნდა მოხდეს შესაბამისი ზომებით.

28. ეროვნულ და ევროპულ სასამართლო ინსტიტუტებს შორის ეფექტური დიალოგის წასახალისებლად უნდა შემუშავდეს ინიციატივები, რომლებიც მიზნად ისახავენ მოსამართლეთა შორის ინფორმაციის გაცვლის ხელშეწყობას, ასევე შეძლებისდაგვარად, პირდაპირ კონტაქტს ინსტიტუტებს შორის.

29. დიალოგი შეიძლება სხვადასხვა დონეზე შედგეს. ფორმალურ პროცედურულ დონეზე დიალოგის ინსტიტუციონალური ფორმა წარმოადგენილია წინასწარი განმარტების პროცედურის სახით, რომელიც გამოიყენება ევროპის კავშირის სასამართლოსთან ურთიერთობის დასამყარებლად. ეროვნულ მოსამართლეებს ასევე შეიძლება მიენიჭოთ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ფუნქციონირებაში მონაწილეობის უფრო ფართო შესაძლებლობა. ნაკლებად ფორმალური სახის დიალოგი შეიძლება შედგეს მოსამართლეთა ვიზიტების დროს ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, ევროპის კავშირის სასამართლოში და სხვა საერთაშორისო და ევროპულ სასამართლოებში, ასევე სემინარებისა და კოლოქვიუმების დროს ადგილობრივ და საერთაშორისო დონეზე.

30. CCJE აღნიშნავს, რომ არაფორმალური დიალოგი მიიჩნევა სასამართლო ტრენინგის ნაწილად. ასეთი ღონისძიებების მონაწილეები უმეტესწილად მაღალი ინსტანციის სასამართლოების (უზენაესი სასამართლოები, საკონსტიტუციო სასამართლოები) მოსამართლეები არიან. CCJE მიიჩნევს რომ მიუხედავად იმისა, რომ მაღალი ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეებისთვის აუცილებელია მჭიდრო ურთიერთობა საერთაშორისო იურისდიქციებთან, ტრენინგების ეროვნულმა სააგენტოებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ დიალოგის ასეთი შესაძლებლობები არ იყოს ხელმისაწვდომი მხოლოდ მაღალი რანგის მოსამართლეებისთვის, ვინაიდან ხშირად ევროპული სამართლისა და პრეცედენტული სამართლის დროული შეფასება, გამოყენება და განმარტება სწორედ პირველი ინსტანციის მოსამართლეებს მოეთხოვებათ. სხვადასხვა ქვეყნების გამოცდილება აჩვენებს, რომ არაფორმალური დიალოგი მცირე ფორმატის შეხვედრებზე ყველაზე პროდუქტიულია.

b. ურთიერთობა ეროვნულ მოსამართლეებს შორის

31. დიალოგი ეროვნულ და ევროპის სასამართლოებს შორის მოსამართლეთა ევროპულ დონეზე ურთიერთობის მხოლოდ ერთი ასპექტია: ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია ურთიერთობები სხვადასხვა ქვეყნის მოსამართლეებს შორის. ეროვნულ მოსამართლეებს ხშირად უწევთ იმის დადგენა, თუ როგორ გამოიყენა

და/ან განმარტა სხვა ქვეყნის მოსამართლემ საერთაშორისო და ევროპული სამართალი და სურვილი აქვთ ისწავლონ ერთმანეთის გამოცდილებაზე დაყრდნობით. ასეთი დიალოგი სხვადასხვა ქვეყნების მოსამართლეებს შორის ასევე მნიშვნელოვანია ევროპის სასამართლო სისტემებს შორის ურთიერთდობის პრინციპის განსამტკიცებლად, რათა ხელი შეეწყოს ეროვნული გადაწყვეტილებების საერთაშორისო მიმოქცევას და სხვადასხვა ქვეყანაში მათი აღსრულების პროცედურების გამარტივებას.

32. განსაკუთრებით აქტუალურია პირდაპირი კონტაქტები სხვადასხვა ქვეყნის მოსამართლეებს შორის, მათ შორის ის კონტაქტები, რომლებიც ორგანიზებულია სასამართლო ტრენინგის ეროვნული ინსტიტუტების მიერ სემინარების, მოსამართლეთა გაცვლისა და სასწავლო ვიზიტების ფორმით. ამ სფეროში შესაძლებელია სასარგებლო პარტნიორების მოძიება თანამშრომლობის იმ სქემებისთვის, რომლებიც მოქმედებს ევროპულ დონეზე.

33. მოსამართლეებს უნდა მიეწოდოთ პრაქტიკული ინფორმაცია იმ კონკრეტული გაცვლითი პროგრამების შესახებ, რომლებიც ორგანიზებულია აღნიშნული ჩარჩოს ფარგლებში და უზრუნველყოფილ იყვნენ თანაბარი შესაძლებლობით მიიღონ მონაწილეობა ასეთ ღონისძიებებში, თუ აქვთ ასეთი განზრახვა.

C. ეროვნული სასამართლოების მიერ საერთაშორისო და ევროპული სამართლის გამოყენება⁸

a. მოსამართლის როლი და ნორმათა იერარქია

34. თითოეული ქვეყნის მიერ საერთაშორისო და ევროპული სტანდარტების დაცვა მეტწილად დამოკიდებულია ასეთი სტანდარტების სტატუსზე ეროვნული სამართლის ფარგლებში, მათ შორის კონსტიტუციის შესაბამისად.

35. დაკვირვებამ ცხადყო, რომ აღნიშნული მიზნის მიღწევა დაბრკოლებების გარეშე შეუძლებელია. ჩაითვალა, რომ ასეთი დაბრკოლებები ინფორმაციაზე წვდომის სიძნელების, “ფსიქოლოგიური” ხასიათის და კონკრეტული სამართლებრივი პრობლემების შედეგია.⁹

36. პირველი ორი სახის დაბრკოლების გადალახვა შესაძლებელია იმ ზემოაღნიშნული ღონისძიებების მეშვეობით, რომლებიც მიმართულია ევროპულ სამართლებრივ დოკუმენტაციაზე წვდომის და ინსტიტუტებს შორის დიალოგის გაუმჯობესებისკენ.

⁸ იხ. ევროპის მოსამართლეებისთვის ჩარჩო გლობალური სამოქმედო გეგმის პუნქტი IV(ბ).

⁹ იხ. ლისაბონის ქსელის მეორე შეხვედრის დასკვნები (ბორდო, 2-4 ივლისი, 1997).

37. რაც შეეხება სამართლებრივი ხასიათის დაბრკოლებებს, CCJE აღნიშნავს, რომ ზოგადად სახელმწიფოები აღიარებენ საერთაშორისო შეთანხმებების უპირატესობას ეროვნულ სამართალთან მიმართებაში, როდესაც ისინი რატიფიცირებულია და/ან, საჭიროებისამებრ, ასახულია ეროვნულ კანონმდებლობაში. უმეტეს შემთხვევებში, აღნიშნული უპირატესობა ცალკეული ქვეყნების კონსტიტუციებშია მოცემული, თავად კონსტიტუციის უპირატესობის აღიარების პარალელურად. რამდენიმე ქვეყანაში საერთაშორისო სამართლის უპირატესობა ეყრდნობა ეროვნული უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებებს. როგორც წესი, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია იერარქიულად ეროვნულ კონსტიტუციაზე დაბლა დგას, მაგრამ კონვენციას გააჩნია განსაკუთრებული პოზიცია პარლამენტის მიერ მიღებულ ჩვეულებრივ აქტებთან მიმართებაში; თუმცა აღნიშნული პრინციპი პრაქტიკაში სხვადასხვაგვარად ხორციელდება.

38. უმეტეს შემთხვევებში, ეროვნული სამართალი და სამართლებრივი ტრადიციები აძლევენ სასამართლოს საშუალებას საერთაშორისო დებულებებსა და ადგილობრივი კანონმდებლობის დებულებებს შორის შეუსაბამობის შემთხვევაში გადაწყვიტონ საერთაშორისო კონვენციის ან შეთანხმების სასარგებლოდ. არსებობს ალტერნატივა, რომელიც მოითხოვს ეროვნული სასამართლოსგან საქმის წარმოების შეჩერებას და მის მიმართვას საკონსტიტუციო სასამართლოში. ასევე არსებობენ ქვეყნები, რომლებშიც სასამართლოებს ევალებათ შიდა სამართლის დებულებების გამოყენება იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ისინი წინააღმდეგობაშია მაგალითად ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან.

39. თითოეულ სახელმწიფოს გააჩნია ამ ინსტრუმენტების განმარტების და მათი შიდა კანონმდებლობაში ასახვის საკუთარი სისტემა მათთვის მინიჭებული სტატუსის შესაბამისად. გაურკვევლობის თავიდან აცილების მიზნით სასამართლოებმა უნდა მოახდინონ შიდა კანონმდებლობის ინტერპრეტაცია და მისთვის სავალდებულო ძალის მინიჭება, შეძლებისდაგვარად ადგილობრივი პრეცედენტული სამართლის განვითარება ევროპულ სამართალთან და საერთაშორისო და ევროპულ პრინციპებთან და კონცეფციებთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად.

40. მოსამართლეები ხელისუფლების საკანონმდებლო და აღმასრულებელ შტოებთან ერთად, ვალდებული არიან დაიცვან კანონის უზენაესობას. CCJE-ს მიაჩნია, რომ მნიშვნელოვანია სხვადასხვა ქვეყნების მოსამართლეებმა უზრუნველყონ საერთაშორისო და ევროპული სამართლისადმი პატივისცემა მისი დაცვით, მიუხედავად ეროვნული სამართლებრივი სისტემებისა, ვინაიდან ეს ამყარებს კანონის უზენაესობის პრინციპს.

b. ეროვნული და საერთაშორისო/ევროპული პრეცედენტული სამართალი და ინსტრუმენტები, განსაკუთრებით ევროპის საბჭოს რეკომენდაციები

41. პრეცედენტული სამართალი გავლენას ახდენს საერთაშორისო და ევროპული სტანდარტების გამოყენებაზე, ვინაიდან სასამართლო სისტემამ უნდა მოახდინოს ეროვნული სამართლის ინტერპრეტაცია საერთაშორისო სამართლის ჭრილში და ამავე დროს დაიცვას ეროვნული კონსტიტუციური სტანდარტები. პრეცედენტული სამართალი გავლენას ახდენს საერთაშორისო და ევროპული სტანდარტების გამოყენებაზე, ვინაიდან სასამართლომ უნდა მოახდინოს ეროვნული სამართლის ინტერპრეტაცია საერთაშორისო სამართლის ჭრილში ეროვნული კონსტიტუციური სტანდარტების დაცვით.

42. რაც შეეხება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს, ასევე ევროპის კავშირის სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის როლს, როგორც ჩანს იკვეთება ორი ტენდენცია: პირველი და ყველაზე გავრცელებული ტენდენციაა ეროვნული სასამართლოების მიერ ამ სასამართლოების გადაწყვეტილებების გათვალისწინება იმ შემთხვევებშიც, როდესაც ისინი სავალდებულო არ არის. მეორე ტენდენციაა ამ პრეცედენტულ სამართალს მიენიჭოს პრეცედენტის სტატუსი, რომელიც ეროვნულმა სასამართლოებმა უნდა გაითვალისწინონ.

43. მიუხედავად იმისა, რომ ეროვნული მოსამართლეები მხედველობაში იღებენ და ავრცელებენ საქმეზე საერთაშორისო და ევროპულ სამართალს, აღნიშნული არ უზრუნველყოფს ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისობას ევროპის საბჭოს რეკომენდაციებთან, რომლებიც წარმოადგენენ ე.წ. “რბილ სამართალს”.

44. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტი უფლებამოსილია რეკომენდაციები გაუწიოს წევრ სახელმწიფოებს იმ საკითხებზე, რომლებიც შეთანხმებისამებრ განეკუთვნება “საერთო პოლიტიკის” სფეროს საკითხებს. რეკომენდაციები არ არის სავალდებულო წევრი სახელმწიფოებისთვის, თუმცა ევროპის საბჭოს ქარტია ანიჭებს მინისტრთა კომიტეტს უფლებამოსილებას მოითხოვოს მთავრობებისგან ინფორმაცია რეკომენდაციებთან დაკავშირებით “მათ მიერ განხორციელებული ქმედებების შესახებ” (იხ. ევროპის საბჭოს ქარტიის მუხლი 15.ბ).

45. CCJE ხაზს უსვამს, რომ სასურველია ახალი კანონმდებლობის მომზადების პროცესში კანონმდებლებმა გაითვალისწინონ ევროპის საბჭოს რეკომენდაციები. მსგავსად, კანონის გამოყენების პროცესში მოსამართლეებმა შეძლებისდაგვარად უნდა განმარტონ ის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ისინი მოცემულია “რბილი სამართლის” ფორმით.

c. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულება

46. ზოგიერთ სახელმწიფოში, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში განაცხადის წარდგენამდეც კი, შესაძლებელია იმ საბოლოო გადაწყვეტილების სასამართლო გადასინჯვა, რომელიც შესაძლოა წინააღმდეგობაში იყოს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებთან. მიუხედავად ამისა,

CCJE აღნიშნავს, რომ სასამართლოს მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების გადასასინჯად სახელმწიფოთა უმეტესობაში უნდა არსებობდეს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება შესაბამისი სახელმწიფოს წინააღმდეგ.

47. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის დარღვევისთვის კომპენსაციის მოთხოვნის წარდგენა შესაძლებელია მხოლოდ და მხოლოდ სასამართლოს მიერ დარღვევის გამოვლენის შემდეგ. სახელმწიფოთა უმრავლესობაში შეუძლებელია ასეთი დარღვევისა და კომპენსაციის თაობაზე გადაწყვეტილების მოპოვება მანამ, სანამ სასამართლო არ დაადგენს თავად დარღვევის ფაქტს.

48. CCJE აცნობიერებს, რომ სახელმწიფოთა უმრავლესობაში სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება არ არის დაწესებული ეროვნული კანონმდებლობის მიერ; ზოგიერთ სახელმწიფოში აღსრულების ზომები შეიძლება დაწესდეს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ.

49. ხაზს უსვამს რა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციაში ასახული საერთო მნიშვნელოვანი უფლებების დაცვის მნიშვნელობას და იმ ფაქტს, რომ ეროვნული მოსამართლეები ასევე არიან ევროპელი მოსამართლეები, CCJE მოუწოდებს მოსამართლეებს შეძლებისდაგვარად გამოიყენონ ყველა არსებული რესურსი კანონის განმარტების პროცესში ან არსებული საპროცესო სამართლის ფარგლებში ისე, რომ: ა) მოხდეს საქმეების წარმოების განახლება თუ ადგილი ჰქონდა კონვენციის დარღვევას, საქმეზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე და ბ) დარღვევების შემთხვევაში კომპენსაცია დადგინდეს დაუყოვნებლივ. ეროვნული სასამართლო სისტემის აღნიშნული როლის ხელშეწყობისთვის კანონმდებელმა უნდა განიხილოს საპროცესო კანონმდებლობაში ცვლილებების განხორციელების საკითხიც.¹⁰

¹⁰ CCJE-ს მიზანშეწონილად მიაჩნია გაიხსენოს, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში წარდგენილი ოქმით No14, რომელიც გახსნილია ხელმოსაწერად 2006 წლის მაისიდან, მინისტრთა კომიტეტი უფლებამოსილი იქნება, თუ ამას დაეთანხმება მისი ორი მესამედი, სასამართლოში შეიტანოს საქმე განსახილველად იმ შემთხვევებში, როდესაც სახელმწიფო უარს აცხადებს აღსრულოს სასამართლოს გადაწყვეტილება. მინისტრთა კომიტეტს ასევე ექნება ახალი უფლებამოსილება მოითხოვოს სასამართლოსგან გადაწყვეტილების განმარტება. აღნიშნული დაეხმარება მინისტრთა კომიტეტს გადაწყვეტილებათა აღსრულების პროცესის ზედამხედველობის საქმეში, კერძოდ კი იმ ზომების განსაზღვრებაში, რომელთა გატარება აუცილებელია გადაწყვეტილების აღსრულებლად.

რეკომენდაციებისა და დასკვნების მოკლე შინაარსი

A. საერთაშორისო და ევროპულ სამართალში მოსამართლეთა ტრენინგის სფეროში, მოსამართლეებისთვის სათანადო ინფორმაციაზე, უცხო ენის სწავლებისა და სათარჯიმნო შესაძლებლობებზე წვდომასთან დაკავშირებით, CCJE-ს გააჩნია შემდეგი რეკომენდაციები:

(a) სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ საერთაშორისო და ევროპულ სამართალში მოსამართლეთა ტრენინგისთვის სათანადო შესაძლებლობები ისე, რომ შენარჩუნებულ იქნეს სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობა მოსამართლეთა ტრენინგის საქმის დამოუკიდებელი უწყებების მიერ წარმართვის გზით.

(b) საერთაშორისო და ევროპული სამართლისა და პრეცედენტული სამართლის წინარე ცოდნა უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს ამ საგნების ჩართვით სამართლის ფაკულტეტების სასწავლო პროგრამებში;

(c) საერთაშორისო და ევროპული სამართლის სათანადო ცოდნა უნდა გახდეს მოსამართლედ დანიშვნის ერთერთი აუცილებელი წინაპირობა, მათ მიერ მოვალეობების შესრულების დაწყებამდე;

(d) ტრენინგს საერთაშორისო და ევროპული სამართლის დარგში სათანადო ადგილი უნდა ეკავოს მოსამართლედ დანიშვნამდე და სამოსამართლო მოვალეობების შესრულების პროცესის ტრენინგებში; სამოსამართლო ტრენინგისთვის ამ სფეროში სასარგებლო იქნებოდა საერთაშორისო თანამშრომლობა სასამართლო ტრენინგების ეროვნულ ინსტიტუტებს შორის;

(e) ინფორმაცია საერთაშორისო და ევროპული სამართლის შესახებ, მათ შორის საერთაშორისო და ევროპული სასამართლოების გადაწყვეტილებები, უნდა იყოს ხელმისაწვდომი; სასამართლო დოკუმენტაციის სერვისის, ბიბლიოთეკებისა და სასამართლო თანაშემწეების თანამშრომლობის მეშვეობით მოსამართლეებს გარანტირებული უნდა ჰქონდეთ წვდომა ინფორმაციაზე, რომელიც ინდექსირებული და ანოტირებულია სათანადოდ; უზრუნველყოფილი ინფორმაცია უნდა იყოს ყოვლისმომცველი და ამავედროულად ხელმისაწვდომი;

(f) სათანადო ზომები – მათ შორის გრანტების გამოყოფა – უნდა უზრუნველყოფდეს მოსამართლეთა მიერ უცხო ენის სრულყოფილ ფლობას; დამატებით, სასამართლოებს უნდა ჰყავდეთ მაღალპროფესიული სათარჯიმნო სამსახურები, რომლებიც ფინანსდება სასამართლოს ჩვეულებრივი ფუნქციონირებისთვის გამოყოფილი ხარჯებისგან დამოუკიდებლად.

B. როგორც ეროვნულ სასამართლო ინსტიტუტებს შორის, ასევე მათი საერთაშორისო, კერძოდ კი ევროპულ სასამართლო ინსტიტუტებთან კოოპერაციისა და ურთიერთობების მნიშვნელობიდან გამომდინარე CCJE ახალისებს:

(a) პირდაპირი კონტაქტებისა და დიალოგის ჩამოყალიბებას, რაც გულისხმობს კონფერენციებს, სემინარებს და ორმხრივ შეხვედრებს, რომელთაგანაც განსაკუთრებით ღირებულია მცირე ფორმატის შეხვედრები;

(b) ისეთ ვიზიტებს და სასწავლო პროგრამებს, რომლებსაც ორგანიზებას უწევენ ეროვნული სამოსამართლო ტრენინგის ინსტიტუტები და ეროვნული სასამართლო ინსტიტუტები, ასევე საერთაშორისო სასამართლოები ინდივიდუალური მოსამართლეებისთვის სხვა ეროვნულ თუ საერთაშორისო სასამართლო ინსტიტუტებთან მიმართებაში;

(c) ასეთ კონტაქტებში, დიალოგში, ვიზიტებსა თუ პროგრამებში არამარტო მაღალი რანგის მოსამართლეთა, არამედ ყველა ინსტანციის მოსამართლეთა ჩართვას;

(d) ინფორმაციის უზრუნველყოფას და ზომების მიღებას ეროვნული მოსამართლეებისთვის იმ ვებ-გვერდებზე და მონაცემთა ბაზებზე წვდომის უზრუნველსაყოფად, რომლებიც ხელმისაწვდომია სხვა ეროვნული და საერთაშორისო სასამართლო სისტემებისთვის.

C. ევროპის სამართლებრივ სისტემებს შორის არსებული განსხვავებების მიუხედავად CCJE მიესალმება იმ მცდელობებს, რომელთა განხორციელება შეუძლიათ ეროვნულ სასამართლო სისტემებს, როგორც კანონის განმარტების წყაროს და კანონის უზენაესობის დამცველებს, მათ შორის, რამდენიმე ეროვნულ სასამართლო სისტემას შორის იდეათა სათანადო გაცვლის საფუძველზე, რათა:

(a) ეროვნული კანონმდებლობის პატივისცემით, უზრუნველყოფილ იქნეს ეროვნული კანონმდებლობის, მათ შორის პრეცედენტული სამართლის შესაბამისობა საერთაშორისო და ევროპულ სამართალთან იმ ფორმით, რა ფორმითაც აღნიშნული ძალაშია შესაბამის სახელმწიფოში;

(b) შეძლებისდაგვარად შემცირდეს ამ პრინციპის სხვადასხვაგვარი გამოყენება იმ სისტემებში, სადაც მოქმედებს ერთი და იგივე საერთაშორისო სტანდარტი;

(c) უზრუნველყოფილ იქნეს ეროვნული სამართლის, მათ შორის პრეცედენტული სამართლის მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის პატივისცემა; კერძოდ, სადაც შესაძლებელია, საქმის წარმოების განახლების უფლების მინიჭებით იმ შემთხვევებში, სადაც ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ სასამართლო პროცესში ადგილი ქონდა ადამიანის უფლებათა ევროპული

კონვენციის ან მისი ოქმების დარღვევას და ასეთი დარღვევის აღმოფხვრა ან მისი კომპენსირება შეუძლებელია რომელიმე სხვა ფორმით, გარდა საქმის წარმოების განახლებისა;

(d) მხედველობაში სათანადოდ მიღებულ იქნეს ევროპის საბჭოს რეკომენდაციები.